

Rapport 2023/14

Omvärldsanalys 2023

© Skogsstyrelsen 2023

Dnr 2023/3046

Projektledare
Stefan Karlsson

Projektgrupp
Elisabet Andersson
Lars Hansson
Marie Larsson
Åsa Lundberg
David Ståhlberg

Omslag
MostPhotos

Skogsstyrelsens rapporter publiceras som pdf-filer på vår webbplats: www.skogsstyrelsen.se.
Här kan även tidigare publicerade rapporter, liksom böcker och övriga trycksaker laddas ner eller beställas.

Innehåll

Förord	5
Globala megatrender	6
Fortsatt befolkningstillväxt	6
Oundviklig migration	6
Medelklassen breder ut sig i Kina och Indien	6
Världsekonomin fördubblas till 2050 och maktbalansen ändras	7
Rysslands invasion av Ukraina skapar multikriser	7
Demokratin på tillbakagång	8
Frihandel på väg bort	8
Ökade levnadskostnader, geopolitisk oro och miljöhot	8
Snabbmodesyndromet	9
Den stora AI-vandringen	10
Värderingar och sociala faktorer	11
Hårdare tag i tillitslandet Sverige	11
Ökad politisk intolerans och mindre åsiktsfrihet i Sverige	11
Ökad tudelning av väljargrupper	12
Vad är kunskap?	12
Hållbarhet med olika innebörd	13
Föreningsliv i förändring	13
Jämlikhet och jämställdhet på tillbakagång	13
Politik och juridik	15
Mer samsyn i politiken – och skogen längre ner på agendan	15
Vem vill äga frågan om den svenska naturen?	15
Myndighetsaktivism i statsförvaltningen?	16
Svenska framgångar gentemot EU	16
Har EU gått fram för hårt?	17
Mot det digitala decenniet 2030	17
Utrymmet för nationell reglering krymper	18
Näringsliv	19
Framtidsstro inom skogsnäringen men också nya krav	19
Sol, vind och skogsmark i elektrifieringens kölvatten	19
Trycket på naturresurser ökar	20
Förändrad arbetsmarknad	21
Summering och slutsatser	22

Förvänta det oväntade _____	22
Oändlig tillväxt inom planetens gränser _____	22
Svenskt skogsbruk står sig ett tag till _____	23

Förord

Syftet med omvärldsanalysen är att blicka utanför den svenska skogsbubblan och belysa skeenden och tendenser med möjlig bäring på den svenska skogssektorn. Fokus ligger på stora mönster – på global, europeisk och nationell nivå.

Att analysera omvärlden är inte någon exakt vetenskap. Att zooma ut i tid och rum handlar mer om att försöka se företeelser som ligger utanför den omedelbara dagliga verksamheten men som kan ha betydelse i ett längre och bredare perspektiv. För att ge liv åt spaningarna tillåts mer stiliserade beskrivningar och tillspetsade formuleringar jämfört med vanliga myndighetstexter. Tilltalet ska inte missförstås som att analysen har anspråk på att vara ultimativ. Tvärtom är det Skogsstyrelsens förhoppning att rapporten ska uppmuntra och utmana läsaren att själv tänka vidare. Rapporten i sig är inte tänkt som något strikt beslutsunderlag.

Analysen bygger i huvudsak på den så kallade PESTEL-modellen och dess sex huvudkategorier av omvärldsfaktorer: politiska, ekonomiska, sociala, teknologiska, miljömässiga (*environmental*) och juridiska (*legal*).

Skogsstyrelsens senaste omvärldsanalyser har fått bra genomslag. I ett sådant läge gäller det att inte vara bekväm och fastna i gamla hjulspår. För att få med nya infallsvinklar har analysgruppen breddats. Fortsatta möjligheter till förnyelse kan vara att flytta fokus från att leverera en rapport till att arbeta mer kontinuerligt med att samla in, analysera och kommunicera spaningar internt och externt.

Lycksele 2023-09-25

Magnus Viklund
Chef, Enheten för policy och analys, Skogsstyrelsen

Globala megatrender

Fortsatt befolkningstillväxt

Världens befolkning har trefaldigats sedan 1950 och väntas vara en bra bit över tio miljarder vid nästa sekelskifte.¹ I slutet av 2022 passerades åttamiljarders-strecket. Befolkningsökningen drivs av ökad överlevnad vid sjukdom, stigande fertilitet och längre livslängd och hänger även samman med fortsatt urbanisering och migration. Mer än hälften av befolkningsökningen kommer ske i Afrika. I slutet av april 2023 bedömdes Indien ha den största befolkningen i världen.² Kinas befolkning nådde sin topp under 2022 och har idag en låg fertilitetsgrad och därför en krympande befolkning.

Oundviklig migration

Migration är till stor del en effekt av breda globala ekonomiska, sociala och teknologiska förändringar.³ Nästan 200 miljoner människor, drygt två procent av världsbefolkningen, bor utanför det land där de är medborgare. Mer än 80 procent av migranterna har flyttat av ekonomiska skäl. Andra skäl är behov av skydd och ökad personlig frihet. År 2020 bodde mer än 80 procent av migranterna i ett land med en inkomst som var högre än i ursprungslandet.

Med snabba demografiska övergångar och klimatförändringar blir migration både oundviklig och nödvändig. Befolkningen i hög- och medelinkomstländer åldras snabbt medan befolkningen i låginkomstländer förväntas växa. Utvecklingen innebär matchningsproblem mellan utbud av och efterfrågan på arbetskraft i världen. Migration kan justera obalanserna och ha betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i alla ekonomier.

Extrema väderhändelser på grund av klimatförändringarna kan leda till migration. Förändrade väderbetingelser kan också förstärka andra drivkrafter bakom migration som fattigdom, demografisk obalans eller politisk instabilitet. Hittills har klimatrelaterad migration mest handlat om flyttrörelser inom länder. Idag bor runt 3,5 miljarder människor på platser som är mycket sårbara för klimatförändringar. Mellan 44 och 216 miljoner människor i utvecklingsländerna kan behöva flytta inom sina respektive hemländer enligt olika klimat-, demografi- och utvecklingsscenarier.

Medelklassen breder ut sig i Kina och Indien

Medelklassen världen över driver efterfrågan i den globala ekonomin och är samtidigt en viktig politisk grupp för länders regeringar.^{4,5} Mer än 40 procent av världens befolkning kategoriseras som medelklass. Fram till 2030 kommer antalet

¹ FN 2023. <https://www.un.org/en/global-issues/population>. Hämtad 2023-06-01.

² FN 2023-04-24. <https://www.un.org/en/desa/india-overtake-china-world-most-populous-country-april-2023-united-nations-projects>. Hämtad 2023-05-30.

³ Världsbanken 2023. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023>. Hämtad 2023-05-06.

⁴ Brookings 2021-05-20. <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2021/05/20/a-long-term-view-of-covid-19s-impact-on-the-rise-of-the-global-consumer-class/>. Hämtad 2023-05-01.

⁵ EU-kommissionen 2023-02-16. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/growing-consumerism_en Hämtad 2023-05-24.

människor som tillhör medelklassen öka med 1,3 miljarder till 4,8 miljarder. Under samma period kommer medelklassens konsumtion fördubblas jämfört med idag.

Kina har idag världens största medelklass. År 2030 kommer över 70 procent av Kinas befolkning att tillhöra medelklassen. Samtidigt kommer Indien att ha den största medelklassen 2030 och passera både Kina och USA. Medelklassen i Kina och Indien kommer då tillsammans utgöra två tredjedelar av världens medelklass. Givet medelklassens bidrag till BNP kommer denna demografiska utveckling få effekter på världsekonomin och den globala maktbalansen.

Världsekonomin fördubblas till 2050 och maktbalansen ändras

BNP på global nivå kan komma att fördubblas till 2050.^{6,7} Tillväxttakten på nationell nivå bedöms bli högst i länder med snabb befolkningstillväxt. Indien utmärker sig bland dagens tio största ekonomier genom både kraftig befolkningstillväxt och ökning av BNP per capita. Indien bedöms gå om EU och vara världens tredje största ekonomi 2050. I toppen går Kina om USA. Nämnade fyra ekonomier står idag för drygt hälften av världens BNP och denna andel förväntas stå sig till 2050.

Även om Kina förväntas bli världens största ekonomi är det inte sannolikt att landets andel av världsekonomin kommer fortsätta att öka i den takt som varit fallet de senaste decennierna. Detta på grund av begränsningar i produktivitetstillväxten och att de snabbast växande ekonomierna, inklusive Indien, tenderar att vara mer anpassade till USA. Samtidigt ingår både Kina och Indien i det offensiva BRICS-samarbetet som har som uttalat mål att utmana USA och dess bundsförvanter i G7-gruppen. Det är rimligt att förmoda att Indiens handelspolitiska vägval kommer få betydelse för den globala maktbalansen.

Rysslands invasion av Ukraina skapar multikriser

Rysslands anfallskrig mot Ukraina fortsätter att tynga världsekonomin.⁸ Trots tecken på återhämtning förväntas den bli måttlig de kommande två åren. Den globala BNP-tillväxten mattades av till 3,4 procent under 2022, mer än en procent svagare än väntat, mycket beroende på ökade levnadsomkostnader till följd av kriget.

Fallande globala energi- och livsmedelspriser under 2023 är positivt för den globala köpkraften och sänker inflationen, även om priserna fortfarande är högre än före kriget. Samtidigt är osäkerheten i prognoser hög på grund av inflations- och ränteutvecklingen, där centralbankernas agerande har stor betydelse. Oron för finansiella sårbarheter har ökat, bland annat i finansinstitut, bostadsmarknader och låginkomstländer.

---

⁶ Capital Economics 2023. <https://www.capitaleconomics.com/what-will-global-economy-look-2050#chart9>. Hämtad 2023-05-05.

⁷ Center for Global Development 2023-04-21. <https://www.cgdev.org/blog/old-and-new-forecasts-shares-global-economy-2050>. Hämtad 2023-09-17.

⁸ OECD 2023. <https://www.oecd.org/economic-outlook/march-2023/>. Hämtad 2023-05-24.

Demokratin på tillbakagång

Demokratin i världen går tillbaka.⁹ Tre fjärdedelar av världens länder var demokratier 1998. Nu är andelen under hälften. Under åren 2020 och 2021 ökade antalet diktaturer från 25 till 30. Vidare har andelen så kallade elektorala autokratier ökat, det vill säga länder som kännetecknas av manipulerade val och att den politiska oppositionen inte kan agera fritt. Mer än 40 procent av världens befolkning bor i sådana länder. När kalla kriget upphörde stod de demokratiska länderna för tre fjärdedelar av världens BNP. Idag står de för mindre än hälften. De demokratiska staternas ekonomiska beroende av autokratier har ökat.

Demokratin tillbakagång följer ofta en bestämd tågordning där första steget är krympande utrymme för media, universitet och det civila samhället. Därefter börjar oppositionella politiker att förföljas, följt av inskränkningar i valsyste­met. Uppluckrad yttrandefrihet och ett försvagat civilsamhälle är med andra ord varningssignaler om att demokratin befinner sig på ett sluttande plan.

Frihandel på väg bort

Tre årtionden av globalisering förefaller gå mot sitt slut.¹⁰ Tullarna har visserligen minskat, men andra handelshinder som importkvoter, subventioner och olika tekniska barriärer har ökat kraftigt sedan finanskrisen 2009 och i synnerhet med coronapandemin. Att ett land upprättar regler som påverkar handeln behöver dock inte alltid betyda att det rör sig om protektionism. Nationella regler som påverkar handeln är till exempel befogade även i marknadsliberala ekonomier om syftet är att skydda medborgarnas hälsa, miljön eller den nationella säkerheten.

USA har beslutat om en federal klimatlag (*Inflation Reduction Act*) om totalt 370 miljarder dollar åren 2023–2031, varav hälften avser klimatsatsningar, främst subventioner till grön energiomställning.¹¹ Lagen har kritiserats för att vara protektionistisk och för att innehålla enbart subventioner och inga klimatskatter. I EU finns en rädsla att exporten till USA begränsas och att företag omlokaliseras från EU till USA.¹² EU:s reaktion har bland annat varit att uppluckra statsstödsregelverket och att lansera ett industriellt klimatpaket.

Ökade levnadskostnader, geopolitisk oro och miljöhot

De senaste åren har olika miljörelaterade risker dominerat på både kort (två år) och medellång (tio år) sikt i Världsekonomiskt forums riskrapporter. I 2023 års rapport¹³ skattas i stället ökade levnadskostnader som den största globala risken på kort sikt. Även oro för geopolitiska konfrontationer hamnar högt upp. På

⁹ FN 2022-12-06. <https://fn.se/aktuellt/varldshorizont/demokratin-pa-tillbakagang-i-varlden/>
Hämtad 2023-06-22.

¹⁰ Global Trade Alert 2023. https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all/year-to_2022. Hämtad 2023-06-04.

¹¹ The White House 2023-01. <https://www.whitehouse.gov/cleanenergy/inflation-reduction-act-guidebook/>. Hämtad 2023-06-28.

¹² Svenskt näringsliv 2023-03-22. https://www.svensknaringsliv.se/sakomraden/foretagsjuridik/the-effects-of-the-us-inflation-reduction-act-ira-on-eu-competiti_1197372.html. Hämtad 2023-09-15.

¹³ Världsekonomiskt forum 2023-01-11. <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>. Hämtad 2023-06-28.

medellång sikt dominerar dock alltjämt de miljörelaterade riskerna, särskilt risker kopplade till ett ändrat klimat.

Klimatförändringar och förlust av natur och är sammanlänkade problem där misslyckande i att hantera det ena får effekter på det andra. I nämnda riskrapport framhålls förändrad markanvändning som det största hotet mot olika ekosystem och att ekosystemens bidrag till den globala ekonomin ofta underskattas. Världsekonomiskt forum bedömer att över halva världens BNP (44 biljoner dollar) hotas som ett resultat av näringslivets beroende av naturen och dess ekosystemtjänster.¹⁴ Stödåtgärder motsvarande knappt två procent av världens BNP – eller vad världen lägger på cigaretter eller läsk under ett år – kan räcka för att säkra den biologiska mångfalden.¹⁵

Invasiva arter är ett växande hot mot både kulturpräglade och naturliga ekosystem. Spridningen påskyndas av världshandeln och innebär i förlängningen långtgående påverkan på lokala och nationella ekonomier. God spridningsförmåga, korta generationstider och bred ekologisk amplitud gör invasiva arter till vinnare i ett ändrat klimat.

En annan risk som ökar i takt med att ekosystemen förändras i ett ändrat klimat är spridningen av virus från djur till människa vilket beskrivs i en aktuell forskningsrapport.¹⁶ Minst 10 000 virusarter har förmågan att infektera människor. De flesta förekommer enligt nämnda rapport i ”tysthet” i vilda däggdjur så länge djurens livsmiljöer är stabila och djuren inte börjar söka sig till nya miljöer i människans närhet. Effektiv virusövervakning kräver kartläggning av biologisk mångfald och då särskilt av arters utbredningsområden i tropiska regioner där risken för virus spridning mellan djur och människa är högst.

Snabbmodesyndromet

Den globala modeindustrin värderas till mer än 2,5 biljoner dollar och sysselsätter över 75 miljoner människor världen över.¹⁷ Sektorn är motor för ekonomisk utveckling. Samtidigt står modeindustrin för tio procent av de globala klimatutsläppen och mer än 90 miljoner ton avfall skapas och nästan 80 miljarder kubikmeter vatten används i produktionen varje år.¹⁸ En väsentlig del av avfallet utgörs av plastförpackningar. År 2050 kan det enligt ett *business as usual*-scenario från World Economic Forum finnas fler ton plast än fisk i haven.¹⁹

¹⁴ Världsekonomiskt forum 2020-01-19. <https://www.weforum.org/press/2020/01/half-of-world-s-gdp-moderately-or-highly-dependent-on-nature-says-new-report/>. Hämtad 2023-08-24.

¹⁵ Paulson Institute 2023. <https://www.paulsoninstitute.org/conservation/financing-nature-report/>. Hämtad 2023-08-24.

¹⁶ Colin J m.fl. 2022. Climate change increases cross-species viral transmission risk. *Nature* 607: 555–562. DOI: [10.1038/s41586-022-04788-w](https://doi.org/10.1038/s41586-022-04788-w).

¹⁷ UNECE 2018. <https://unece.org/forests/forests-fashion>. Hämtad 2023-06-16.

¹⁸ Niinimäki K m.fl. 2020. The environmental price of fast fashion. *Nature Reviews Earth and Environment* 1: 189–200.

¹⁹ World Economic Forum 2016-01-19. <https://www.weforum.org/press/2016/01/more-plastic-than-fish-in-the-ocean-by-2050-report-offers-blueprint-for-change/>. Hämtad 2023-09-25.

En genomgripande systemförändring mot ”långsamt mode” krävs för att minska branschens miljöpåverkan.²⁰ En sådan förändring kräver i sin tur tätt samarbete mellan designers och tillverkare, utveckling av hållbara affärsmodeller och revidering av regelverk. Till detta krävs också ändrade attityder från slutkonsumenterna.

Tillverkningsmässigt kan träfiber användas för att producera biologiskt nedbrytbara textilier. Motsvarande gäller möjligheten att ersätta fossilbaserade plastförpackningar med fiberbaserade förpackningar. Flera klädföretag har börjat visa vägen.

Den stora AI-vandringen

Utvecklingen inom AI är exponentiell och sammanfaller med allt större tillgång på data och snabb global teknikomställning. Nära nog alla delar av tillvaron kan komma att beröras, inte minst arbetslivet genom förändrade arbetsuppgifter och arbetssätt. Den snabba utvecklingen öppnar också upp för helt oförutsägbara händelsekedjor och skapar nya frågor kring ansvar, rättvisa, integritet och säkerhet.

---

²⁰ Global Fashion Group 2022. <https://global-fashion-group.com/sustainability/>. Hämtad 2023-06-16.

Värderingar och sociala faktorer

Hårdare tag i tillitslandet Sverige

Tilliten mellan människor är generellt fortsatt hög i Sverige, om än med betydande skillnader både mellan och inom kommuner.²¹ Motsvarande gäller tilliten gentemot offentliga institutioner. Samtidigt undergrävs tilliten genom en illavarslande våldsspiral i form av gängkriminalitet och skjutningar där Sverige sticker ut i EU.²²

Förtroendet för EU och dess institutioner är stort och ökande bland svenska väljare enligt SOM-institutets mätningar.²³ Trenden gäller inom flertalet politikområden, däribland miljö och jordbruk där skogsfrågor delvis ingår. Bland väljare långt ut på högerkanten handlar det om uppgångar från låga nivåer.

Sjukvård, lag och ordning och skola ligger i vanlig ordning i topp som de viktigaste inrikespolitiska frågorna enligt Novus väljarbarometer från början av 2023.²⁴ På tio-i-topp-listan märks en uppgång för försvar och en nedgång för klimat. Miljöfrågor i övrigt parkerar på en oförändrat låg plats. Regionalpolitik och företagande/näringspolitik ligger utanför topplistan; areella näringar är inte urskild som någon egen kategori.

Det svenska välfärdssystemet erbjuder sociala förmåner i livets alla skeden. Baksidan av myntet är att det skapar förväntningar om att ”staten ska lösa allt”, något som särskilt artikuleras i orostider. I förlängningen kan detta skapa en beredvillighet att överlåta mer makt till det offentliga och ytterst till och med en öppenhet för tillfälliga begränsningar av demokratin. Mer än tre av fem svenskar anser till exempel att en pandemi, en klimatkris eller grov brottslighet kan motivera sådana begränsningar.²⁵

Ökad politisk intolerans och mindre åsiktsfrihet i Sverige

Den politisk intoleransen i Sverige är påfallande stor. Enligt en enkätstudie från SOM-institutet och Uppsala universitet är mer än hälften av respondenterna tveksamma till att uttrycka sina åsikter offentligt.²⁶ Var tredje respondent anser att personer som tillhör en grupp som man själv ogillar inte borde få delta i demonstrationer. Var femte anser att dessa inte alls borde få uttrycka sina åsikter. Sverigedemokrater är den grupp som flest pekar ut som misshaglig (23 procent). Därefter följer vaccinmotståndare och abortmotståndare (båda cirka 17 procent).

²¹ Göteborgs universitet 2022. <https://www.gu.se/som-institutet/social-tillit-i-hoglitaret-landet-sverige>. Hämtad 2023-09-17.

²² BRÅ 2021. <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-05-26-dodligt-skjutvapenvald-i-sverige-och-andra-europeiska-lander.html> Hämtad 2023-09-17.

²³ Göteborgs universitet 2023-03-24. <https://www.gu.se/nyheter/rekordhogt-stod-for-eu-enligt-som-institutets-forsta-nyhetsbrev>. Hämtad 2023-09-08.

²⁴ Novus 2023-03. <https://novus.se/valjarforstaelse-arkiv/viktigaste-politiska-fragan-mars-2023/> Hämtad 2023-09-08.

²⁵ Uppsala universitet 2023-05-12. <https://www.uu.se/nyheter/arkiv/2023-05-12-da-gar-svenskarna-med-pa-att-pausa-demokratin>. Hämtad 2023-09-08.

²⁶ Uppsala universitet 2022-06-16. <https://www.uu.se/nyheter/arkiv/2022-06-16-politisk-intolerans-begransar-debatten-i-sverige?id=19038&typ=artikel>. Hämtad 2023-05-04.

Detta är uppseendeväckande ur ett demokratiperspektiv; meningsskiljaktigheter ska kunna finnas utan inskränkningar av grundlagsstadgade rättigheter.

Ökad tudelning av väljargrupper

Den traditionella kategoriseringen av politisk hemvist utifrån en ekonomisk vänster-högerskala tenderar att minska i relevans till förmån för den så kallade GAL-TAN-skalan med ”gröna”, ”alternativa” och ”libertianska” värderingar på den ena kanten och ”traditionella”, ”auktoritära” och ”nationalistiska” på den andra. Senaste riksdagsvalet i kombination SVT:s vallokalsundersökning²⁷ vittnar om en tudelning mellan olika kategorier av väljargrupper: unga-gamla, kvinnor-män, välutbildade-lågutbildade, storstadsbor-landsortsbor, höginkomsttagare-låginkomsttagare, infödda-invandrare med flera kategorier. Stödet för konservativa partier har ökat bland unga väljare och stödet för gröna partier är störst bland storstadsbor. Det sistnämnda sticker ut då de urbana väljarna har större klimatavtryck per capita än den övriga befolkningen till följd av högre medelinkomst och större konsumtion inklusive fler flygresor.²⁸

Vad är kunskap?

Mer än fem miljoner vetenskapliga artiklar publiceras varje år i närmare 50 000 vetenskapliga tidskrifter.²⁹ Kina, som nu har gått förbi USA, ligger i topp med Indien på tredje plats. Såväl antalet artiklar som antalet tidskrifter ökar med flera procent varje år. Även andelen fritt tillgängliga artiklar ökar stadigt. Till detta kommer alla sammanställningar av primär och sekundär information som görs av myndigheter, intresseorganisationer, massmedia, opinionsbildare och enskilda. Brottstycken av informationen tillsammans med kommentarer i flera led fyller slutligen det dagliga nyhetsflödet där gränsen mellan fakta och åsikter luckras upp alltmer ju längre nedströms ursprungskällan man kommer.

Alla kan enkelt ta del av, avgränsa och sprida information utifrån intresse och smak. En möjlighet som samtidigt främjar åsiktbubblor och ekokammare och gör det svårt för företrädare med olika perspektiv och systemavgränsningar att nå fram till varandra i aktuella samhällsfrågor. Två meningsmotståndare kan båda ha rätt i sak men ändå tala förbi varandra till följd av olika val av tidsramar eller rumsliga skalor. Den fastlåsta skogsdebatten med dess återkommande forskarupprop bär syn för sägen.

Modebegrepp som ”faktaresistens” och ”narrativ” vittnar om ett informationsklimat där synen på kunskap är under förhandling mellan två poler. Vid den ena får ödmjukhet och kritiskt prövande av information stå tillbaka för dogmatism. Vid den andra relativiserar information så att naturvetenskapligt baserad kunskap tillmäts samma värde som folklig kunskap. Det senare utifrån en tankefigur om att olika kunskapssystem bäst kan förstås som olika men likvärdiga berättelser om verkligheten. Nämnda spänningsfält i kombination med enkelheten att fabricera

²⁷ SVT 2022-09-13. <https://omoss.svt.se/arkiv/nyhetsarkiv/2022-09-13-svts-vallokalsundersokning---valu---2022.html>. Hämtad 2023-09-08.

²⁸ Stockholm Environment Institute 2022-04-28. <https://www.sei.org/about-sei/press-room/sei-verktyg-ska-minska-konsumtion/>. Hämtad 2023-09-08.

²⁹ Wordsrated 2023-06-01. <https://wordsrated.com/number-of-academic-papers-published-per-year/>. Hämtad 2023-09-08.

och sprida utsagor innebär goda betingelser för konspirationsteorier och aktiv desinformation.

Hållbarhet med olika innebörd

Idag har i princip alla svenska företag oavsett bransch hållbarhet på agendan.³⁰ Hållbarhet väger allt tyngre hos kunder, finansiärer, medarbetare och samhället i stort. Beroende på hur hållbarheten implementeras kan den bidra till konkurrensfördelar och ökad lönsamhet. Begreppet är dock brett då det inbegriper såväl ekonomisk som miljömässig och social hållbarhet. De olika delarna kan ges både olika tyngd och innebörd beroende på bransch eller vilka intressen en organisation företräder. Skogsföretag kan på så sätt uppfatta sin verksamhet som hållbar genom dess bidrag till grön omställning medan en miljöorganisation kan uppfatta samma verksamhet som ohållbar genom dess påverkan på biologisk mångfald. Samtidigt som hållbarhet blir allt viktigare för företag och tolkningen av begreppet spreter är begreppet numera reglerat på EU-nivå genom taxonomiförordningen³¹ och dess delegerade akter.

Föreningsliv i förändring

Sverige har en stark föreningstradition med rötter i 1800-talets och det tidiga 1900-talets folkrörelser. Svenskarna engagerar sig alltså ideellt. Nästan 30 procent av befolkningen över 15 år är aktiva i minst en förening. Ännu fler, 75 procent, är medlemmar i minst en förening.³² Men allt är inte som förut. Föreningslivet professionaliseras alltmer samtidigt som de ideella insatserna tar sig mer tillfälliga och individuella uttryck.³³ Kansliet med anställd personal har fått en tyngre roll och kan både mobilisera och kanalisera gräsrotsengagemang kring enskilda frågor genom exempelvis upprop på sociala medier. Det senare är inte minst betydelsefullt för intresseorganisationer som är inriktade mot påverkansarbete. Vad gäller metoder för påverkan kan man skönja en glidning från dialog och samverkan mot aktivism. Så har exempelvis delar av klimatrörelsen radikaliserats i riktning mot civil olydnad. Ett annat spår är att stämman stater och storföretag vilket ett ökande antal rättsprocesser vittnar om.³⁴

Jämlikhet och jämställdhet på tillbakagång

Jämlikheten och jämställdheten har gått tillbaka inom flera områden. Antalet anmälningar om diskriminering ökar.³⁵ Värst är det inom arbetslivet. Flest anmälningar är kopplade till funktionsnedsättning och etnicitet. Vad gäller

³⁰ Företagarna 2022. <https://www.foretagarna.se/politik-paverkan/rapporter/2022/hallbarhetsrapport/>. Hämtad 2023-06-19.

³¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/852 av den 18 juni 2020 om inrättande av en ram för att underlätta hållbara investeringar och om ändring av förordning (EU) 2019/2088.

³² SCB 2020-04-21. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-2018-2019/>.

Hämtad 2023-09-16.

³³ MUCF 2023-06-28. <https://www.mucf.se/publikationer/nya-satt-att-organisera-sig-i-civilsamhallet>. Hämtad 2023-09-16.

³⁴ SVT 2023-01-17. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/klimatforskarens-tre-trender-inom-aktivismen-2023>. Hämtad 2023-05-05.

³⁵ DO 2023-03-31. <https://www.do.se/kunskap-stod-och-vagledning/publikationer-om-diskriminering/2023/statistik-over-anmalningar-till-do-2015-2022>. Hämtad 2023-09-17.

jämställdhet har löneskillnaderna mellan kvinnor och män åter börjat öka efter mer än tio år av utjämning.³⁶ Efter metoo-vågen tycks vidare motståndet mot jämställdhet ha ändrat skepnad och blivit svårare att upptäcka. Redan några år efter kampanjen började det komma indikationer på motreaktioner.³⁷ Unga män förefaller att vara den grupp som har mest könskonservativa attityder.³⁸ Och inom högre utbildning fortsätter obalansen mellan kvinnor och män att öka.³⁹ Andelen manliga studenter har minskat inom samtliga större utbildningsinriktningar sedan början av åttiotalet. Läsåret 2020/21 var den totala andelen mindre än 40 procent.

Inom skogssektorn består mansdominansen. Andelen kvinnliga skogsägare parkerar sedan millennieskiftet på knappt 40 procent.⁴⁰ Mindre än tio procent av virkesköparna är kvinnor och andelen kvinnor i skogliga ledningsgrupper är mindre än en tredjedel.⁴¹ I båda fallen ökade dock andelen kvinnor med omkring två procent mellan 2021 och 2022 års mätningar. I fråga om könsdiskriminering har läget inte förbättrats de senaste tio åren.⁴² Kvinnor som arbetar i skogssektorn är i högre grad än män utsatta för könsdiskriminering och kränkningar. Stereotypa maskulinitetsnormer och en patriarkal kultur finns i alla delar av skogssektorn och uppfattas vara de största hindren för ökad jämställdhet.

---

³⁶ Medlingsinstitutet 2022-06-22. <https://www.mi.se/nyheter/2022/loneskillnaden-mellan-kvinnor-och-man-okar/>. Hämtad 2023-09-13.

³⁷ Harvard Business Review 2019-10. <https://hbr.org/2019/09/the-metoo-backlash>. Hämtad 2023-09-13.

³⁸ Forskning.se 2022-09-26. <https://www.forskning.se/2022/09/26/unga-man-emot-okad-jamstalldhet/>. Hämtad 2023-09-13.

³⁹ Jämställdhetsmyndigheten 2022-02-01. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/val-efter-eget-kon/>. Hämtad 2023-09-16.

⁴⁰ Skogsstyrelsen 2023-03-08. <https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/statistik-efter-amne/jamstalldhet-i-skogen/>. Hämtad 2023-09-13.

⁴¹ NYKS 2022. <https://www.folkiskogen.se/rapporten-copy>. Hämtad 2023-09-12.

⁴² SLU 2023-05-03. <https://www.slu.se/institutioner/skoglig-resurshushallning/omraden/Landskapsstudier/10-ar-med-jamstalldhet-pa-agendan/>. Hämtad 2023-09-16.

Politik och juridik

Mer samsyn i politiken – och skogen längre ner på agendan

Efter flera mandatperioder präglade av låsningar, beröringsskräck och starka spänningar mellan partierna som bildat regeringsunderlag finns nu betydande samsyn inom regeringsunderlaget kring flertalet politikområden.

I fråga om skog är samsynen till och med bredare än regeringsunderlaget. Samtidigt står inte skogsfrågorna lika högt på agendan som när de spelade en avgörande roll för regeringsbildningen. Rent krasst finns det även betydligt akutare politiska frågor kring ekonomi och säkerhet att hantera. Med det sagt är ändå förutsättningarna att driva skogspolitiken framåt bättre nu än när skogspropositionen⁴³ förhandlades fram mellan skilda ståndpunkter i fråga om brukande och bevarande.

Basen för skogspolitiken med dess likställda mål för produktion och miljö består, liksom skogspropositionens dubbla inriktning mot stärkt markägarperspektiv och skydd av skogar med höga naturvärden. Förändrade ekonomiska prioriteringar ger samtidigt en signal om att åtskillnaden mellan produktion och naturskydd kan behöva utmanas. Diskussionerna som förs om en ny skogsutredning pekar i samma riktning och bekräftar även en fast hållning gentemot de lagstiftningsprocesser med bäring på skog som pågår inom ramen för EU:s gröna giv. Den svenska linjen tar fasta på skogsbrukets långsiktiga roll i omställningen till bioekonomi och fossiloberoende. Den gröna given tar fasta på skogsbrukets mer omedelbara påverkan på kolförråd och kollektiva nyttor.

Vem vill äga frågan om den svenska naturen?

Enligt opinionsinstitutens återkommande undersökningar av politiskt sakägarskap finns det tydliga tendenser att väljarna, oberoende av politisk färg, förknippar olika sakområden med olika partier eller partigrupperingar och deras respektive profilfrågor. Politiskt sakägarskap kan ha lång kontinuitet och djupa historiska rötter vilket inte minst gäller frågor kring landsbygd och areella näringar.

Ägarskapet av miljöfrågor kan också uppfattas som inmutat. Samtidigt kan det noteras att politikområdet under de senaste decennierna har gått från att främst handla om den svenska naturen till att nästan enbart handla om klimatet – något som återspeglas i propositioner, motioner, partiprogram och partiövergripande utfästelser. Tendensen framgår än tydligare av publika utspel och av nyhetsflödet. För närvarande är det klimatet som är viktigast. Naturen har inte någon tydlig hemvist i det politiska landskapet.

Ur ett historiskt perspektiv är det inte givet var på den ekonomiska vänsterhögerskalan naturen hör hemma. Den första motionen om att bevara natur kom från liberalt håll 1905. Motionen ledde till att riksdagen 1909 antog en första naturskyddslag varpå den dåvarande högerregeringen instiftade de första

⁴³ Regeringens proposition 2021/22:58. Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund.

nationalparkerna i Europa med Yellowstone som förebild och med turism- och friluftsliv för ögonen vid sidan av den naturvetenskapliga forskningens intressen.⁴⁴ Efterföljande regeringar oberoende av partifärg följde i samma spår fram till andra världskriget. Intresset för att bevara natur återkom emellertid inte under efterkrigstidens ekonomiska rekordår vilket avspeglas i att endast en nationalpark instiftades under de tre decennier som högkonjunkturen varade. Det politiska intresset återkom på 1980-talet med den moderna miljörelsens genombrott på 1970-talet, varvid en positionsförflyttning på vänster-högerskalan ägde rum innan klimatförändringarna tog över på den miljöpolitiska scenen.

Myndighetsaktivism i statsförvaltningen?

Ett särdrag i svensk offentlig förvaltning är att statliga myndigheter har ett relativt stort svängrum inom ramen för sina respektive uppdrag och ansvarsområden. Att vara statsanställd är ett förtroende som bygger på att den anställde i sitt agerande lever upp till den statliga värdegrunden och dess lagstadgade principer. Myndigheter fattar självständiga förvaltningsbeslut och förser politiken med expertunderlag utan politiska ställningstaganden. Omvänt ska inte en enskild minister styra myndighetsbeslut. Under senare år har farhågor vädrats i samhällsdebatten om att myndigheter och enskilda tjänstemän ägnar sig åt opinionsbildande verksamhet eller på annat sätt agerar utifrån egna agendor. Justitieombudsmannen har dock inte fastlagt några fall av myndighetsaktivism.

Svenska framgångar gentemot EU

EU-kommissionen har drivit igenom den gröna given och klimatpaketet *Fit for 55* som inneburit en rad nya eller reviderade regelverk. Ett flertal av initiativen – däribland avskogningsförordningen⁴⁵, revisionen av direktivet om förnybar energi⁴⁶ och förslaget till förordning om restaurering av natur – berör skog och då nästan uteslutande utifrån ett klimat- och bevarandeperspektiv. Ursprungsförslagen har ofta utmanat den svenska skogsnäringen och det skogsskötsel-system, trakthyggesbruk, som helt dominerar i boreala barrskogar. Efter förhandlingar mellan EU-kommissionen, ministerrådet och Europaparlamentet har förslagen ofta justerats betydligt vilket hittills har inneburit att det svenska skogsbruket kan fortsätta utan genomgripande förändringar. Den svenska förhandlingslinjen har utifrån detta perspektiv varit framgångsrik.

Direktivet om jordhälsa och resiliens, markhälsodirektivet, är EU-kommissionens senaste lagförslag som berör skog. Förslaget gäller för all mark och alla markanvändningar och är konstruerat runt fem huvudsakliga byggstenar: markhälsa och geografiska markdistrikt, markövervakning, hållbar markförvaltning, hantering av förorenade områden samt återställande av skadad mark. Det återstår

⁴⁴ Jfr. Ödmann E, Bucht E, Nordström M 1982. Vildmarken och välfärden. Om naturskyddslagstiftningens tillkomst.

⁴⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010.

⁴⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

att se om även detta förslag kommer justeras i en sådan riktning att konsekvenserna för svenskt skogsbruk blir begränsade.

Har EU gått fram för hårt?

En klar majoritet av de nationella regeringarna är numera konservativa och har i olika grad även stöd av högnationalistiska partier. Det kan ge en fingervisning om utfallet i valet till EU-parlamentet 2024. Nyhetsmagasinet Politico har fört fram scenariot att europeiska folkpartiets grupp (EPP) kan komma att välja att samarbeta högerut istället för med socialdemokrater.⁴⁷ Europeiska konservativa och reformister (ECR) skulle i så fall bli kungamakare. En sådan majoritet kan innebära ett EU som lägger mer tyngd på traditionell industripolitik än på klimat och miljö i den tappning som varit för handen de senaste mandatperioderna. Ett tecken i den riktningen är att EPP och ECR tillsammans röstade för avslag av restaureringsförordningen med motivet att förordningen drabbar jordbruket och att EU-kommissionen har gått för långt och snabbt i sin gröna agenda.⁴⁸

Mot det digitala decenniet 2030

EU-parlamentet och ministerrådet har beslutat om ett policyprogram för det så kallade digitala decenniet 2030 i syfte att stärka Europas digitala suveränitet och medborgarnas digitala rättigheter.⁴⁹ Programmet ställer upp fyra tematiska mål som ska driva på den digitala omställningen:

- Kompetens (till exempel 20 miljoner IT-specialister).
- Infrastruktur (till exempel fördubbling av EU:s produktion av halvledare).
- Digital omställning av företag (till exempel att 75 procent av företagen ska använda AI).
- Digitalisering av offentliga tjänster (till exempel att all viktig offentlig service ska finnas att tillgå via nätet).

Medlemsstaterna ska arbeta för att nå målen utifrån en nationell strategisk färdplan och ska vart annat år mellan 2023 och 2030 avrapportera till EU-kommissionen hur detta går.

Data har en basal roll i omställningen vilket uttrycks genom en särskild europeisk datastrategi inriktad mot att säkerställa global konkurrenskraft och datasuveränitet genom en inre marknad för data. EU-institutionerna ser vidare den digitala omställningen som en möjliggörare av den gröna omställningen vilket har lett till begreppet *twin transition*.

---

⁴⁷ Politico 2023-09-14. <https://www.politico.eu/article/far-right-giorgia-meloni-europe-swings-right-and-reshapes-the-eu/>. Hämtad 2023-07-01.

⁴⁸ Politico 2023-09-16. <https://www.politico.eu/article/epp-manfred-weber-vows-vote-down-eu-nature-restoration-law-european-parliament/>. Hämtad 2023-06-29.

⁴⁹ EU-kommissionen 2022-12-14. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sv#dokument. Hämtad 2023-09-16.

Utrymmet för nationell reglering krymper

Utrymmet för svensk nationell reglering minskar inom flertalet politikområden. Det beror främst på EU, men även på andra överstatliga samarbeten som har att hantera gränsöverskridande frågor kring exempelvis handel, säkerhet och klimat. Den enskilda nationens roll blir härigenom att säkerställa att det som överenskommits på överstatlig nivå faktisk utförs.

EU-samarbetet tycks å ena sidan vara effektivt och uppskattat av medlemsstaterna eftersom det gemensamt förvaltade området med tiden har utvidgats och alltmer mynnat ut i ändamålsenliga regelverk. Å andra sidan uppstår det ofta debatt på nationell nivå i efterhand när den nationella implementeringen ska genomföras och handlingsutrymmet är begränsat. De senkomna debatterna väcker frågor kring demokratiunderskott och skapar misstro mot överstatligt samarbete.

Näringsliv

Framtidstro inom skogsnäringen men också nya krav

Förväntningarna inom skogssektorn är positiva med ökad efterfrågan på både klimatsmarta byggmaterial och hållbara förpackningar, samtidigt som utbudet globalt är begränsat.⁵⁰ Pappersindustrin i Europa är beroende av tillflöde av färskfiber från Sverige och Finland. Framtidstron speglas i nyligen gjorda och pågående investeringar där skogsnäringen står för 18 procent av den totala svenska industrins investeringar. På medellång sikt förväntas fortfarande efterfrågan på svenska trävaror öka för att klara klimatmålen, och svensk skogsindustri kommer behöva ta ansvar för tillförseln av förnybara byggmaterial till Europa och världen.

Klimatförändringarna ställer krav på anpassningsåtgärder för att minska risken för skogsskador. Men också samhällets klimatomställning ställer nya krav på skogsindustrin som är energiintensiv (14 procent av den totala elförbrukningen i Sverige) och i behov av ny förnybar el. Investeringar inom massa- och pappersindustrin beräknas öka elbehovet från 17 till 22 terawattimmar per år de kommande sju åren. Många företag i branschen ökar nu den egna fossilfria elproduktionen, utöver nuvarande självförsörjningsgrad på totalt 50 procent.⁵¹

Inte bara klimatet ställer nya krav. Omvärldens, och då inte minst allmänhetens och marknadens syn på vad som är hållbart skogsbruk, kan utgöra krav på att utveckla alternativa skötselmetoder.

Sol, vind och skogsmark i elektrifieringens kölvatten

Stora förändringar kommer ske i det svenska energisystemet, framför allt vad gäller el som energibärare.^{52,53} Användningen av fossila bränslen väntas minska kraftigt fram till 2050 och här är elektrifieringstakten avgörande. Omställningen kan innebära att elbehovet kan komma att fördubblas jämfört med idag. Även biobränslen fortsätter vara viktiga för hur mycket fossila bränslen som finns i systemet.

Energifrågorna har fått stor politisk tyngd i Sverige och övriga EU och har en avgörande betydelse på olika plan och inom vitt skilda områden som klimatomställningen, samhälls- och privatekonomin, försvaret och internationella relationer. Omvärlden är osäker och energipriserna har påverkats kraftigt av Rysslands invasion av Ukraina. Det är tydligt att energi kan användas som vapen.

⁵⁰ Skogsindustrierna 2023-06-01. Marknadsrapport Så går det för skogsindustrin, juni 2023. <https://www.skogsindustrierna.se/aktuellt/rapporter-och-analyser/>. Hämtad 2023-08-10.

⁵¹ Skogsindustrierna 2023-05-08. <https://www.skogsindustrierna.se/aktuellt/nyheter/2023/052/egen-elproduktion-allt-viktigare-for-skogsindustrin/>. Hämtad 2023-09-04.

⁵² Energimyndigheten 2023-03-13. <https://www.energimyndigheten.se/statistik/prognoser-och-scenarier/langsiktiga-scenarier/>. Hämtad 2023-09-01.

⁵³ Energimyndigheten 2022-12-15. <https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2022/vagen-mot-en-eldriven-framtid/>. Hämtad 2023-09-17.

Den svenska regeringen och EU-kommissionen har i rask takt vidtagit kraftfulla åtgärder för att skydda näringsliv och konsumenter från eskalerande priser.

Detta ställer krav på att försöka öka självförsörjningsgraden eller att åtminstone säkerställa en bredare, och trygg, import.⁵⁴ Förnybar el byggs ut och blir billigare. Både traditionell kärnkraft och nya kärntekniska innovationer som småskalig kärnkraft kan ge ny baskraft. Transportsektorns och industrins elektrifiering är långsiktiga processer och verkar inte störas av dagens oroliga marknad utan snarare ta läget som ett argument för att ställa om och bli oberoende av fossilmarknaden och bli klimatneutrala på samma gång.

På kort sikt, fram till 2035, behöver utbyggnadstakten av elproduktion och elnät vara historisk hög för att möta det ökade elbehovet. Landbaserad vindkraft bedöms ha de bästa tekniska och ekonomiska möjligheterna att stå för det största tillskottet i elproduktion givet den korta tidshorisonten och andra kraftslags nuvarande förutsättningar. På längre sikt, till 2045, kan potentialen vara hög även för havsbaserad vindkraft.

Antalet solcellsanläggningar ökade med 55 000 nätanslutna installationer 2022 med en effekt på cirka 800 megawatt. En ökning med närmare 50 procent mot föregående år.⁵⁵ Åkermark är den vanligaste tidigare markanvändningen för solcellsparker. Anläggningar på skogsmark är på uppgång genom ökat intresse från skogsägare som kan tjäna på affären.⁵⁶ Energimyndigheten bedömer i sin senaste prognos att el från solen ökar kraftigt, om än från låga nivåer, från 1,1 terawattimmar 2021 till 5,4 terawattimmar 2025.⁵⁷ Som jämförelse ligger den årliga elanvändningen i Sverige på knappt 140 terawattimmar.

Trycket på naturresurser ökar

Ökad befolkning, men framför allt högre levnadsstandard, och större medelklass driver den globala efterfrågan på varor och tjänster vilket i sin tur ökar efterfrågan på produktionsfaktorer och insatsvaror i form av naturresurser (åkermark, vatten, fisk, mineraler, skog etcetera). Användningen av naturresurser väntas nästan dubblas till 2060.⁵⁸ Intensiteten i användningen väntas dock minska som andel av BNP på grund av strukturella (tjänstesektorns andel ökar) och teknologiska förändringar. Utan dessa förändringar skulle användningen av naturresurser tredubblas till 2060. Även sekundära material kommer skapa en viss frikoppling (*decoupling*) gentemot BNP-tillväxten i framtiden när återvinningen ökar.⁵⁹

⁵⁴ RISE 2022. <https://www.ri.se/sv/nyheter/trendspaning/det-nya-energilandskapet>. Hämtad 2023-09-17.

⁵⁵ Energimyndigheten 2023-03-31. <https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2023/antalet-solcellsanlaggningar-fortsatter-att-oka/>. Hämtad 2023-09-17.

⁵⁶ Jfr. t.ex. Sunna Group 2023-08-05. <https://sunnagroup.com/markavtal-pa-180-hektar-med-sveriges-storsta-skogsagare/>. Hämtad 2023-09-17.

⁵⁷ Energimyndigheten 2023-06-26. <https://www.energimyndigheten.se/statistik/prognoser-och-scenarier/kortsiktiga-prognoser/>. Hämtad 2023-09-17.

⁵⁸ OECD 2019-02-19. https://read.oecd-ilibrary.org/environment/global-material-resources-outlook-to-2060_9789264307452-en#page19. Hämtad 2023-07-07.

⁵⁹ Sanyé-Mengual E m.fl. 2019. Assessing the decoupling of economic growth from environmental impacts in the European Union: A consumption-based approach. *Journal of Cleaner Production* 236: 117535. DOI: [10.1016/j.jclepro.2019.07.010](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.07.010).

En närpå dubblerad användningen av naturresurser bedöms leda till fördubbling av en rad olika miljöproblemen. Utvecklingen visar på de hållbarhetsutmaningar och avvägningar som mänskligheten och politiken står inför. Utvinning och bearbetning av naturresurser skapar ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen men samtidigt ställs hållbarheten på prov. Växande miljöproblem har på sikt en negativ påverkan på näringslivets utveckling och den ekonomiska tillväxten. En total frikoppling av BNP-tillväxten från naturresursanvändningen och dess negativa miljöpåverkan är svår att uppnå. Flera av FN:s globala hållbarhetsmål kommer bli svåra att nå. Det gäller i synnerhet de delmål⁶⁰ som specifikt handlar om resurseffektivitet.

Politiska initiativ som EU:s gröna giv och FN:s globala mål för hållbar utveckling föreslår frikoppling av ekonomisk tillväxt från naturresurser som en lösning. Men frågan är om det är genomförbart. Inom vetenskapen har det länge debatterats huruvida total frikopplingen är möjlig. En cirkulär ekonomi har också begränsningar vilket kan illustreras med hur det ser ut i EU där bara drygt tio procent av insatsvarorna återvinns.

Förändrad arbetsmarknad

Enligt SCB:s prognoser fram till 2035 kan det komma att bli brist på lärare, ingenjörer, specialistsjuksköterskor och specialistläkare i hela eller stora delar av landet.⁶¹ Detsamma gäller arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning inom industriteknik respektive vård och omsorg.

I det framåtblickande perspektivet kan det samtidigt vara intressant att notera att bland utexaminerade från gymnasieskolan våren 2020 påbörjade 45 procent av de utrikes födda kvinnorna eftergymnasiala studier under det följande läsåret.⁶² Motsvarande andel bland inrikes födda kvinnor var 34 procent. Bland män är det en lägre andel som läser vidare: 32 procent av de utrikes födda männen jämfört med 26 procent av de inrikes födda.

AI-utvecklingen kommer få stor påverkan på arbetsmarknaden genom nya sätt att lösa arbetsuppgifter. Yrkesroller kommer snarare förändras än försvinna och efterfrågan på nya kompetenser kommer öka. Inom skogssektorn har AI-utvecklingen, i kombination med annan teknikutveckling och stor tillgång till data, potential att övervinna utmaningar i morgondagens skogsbruk. Teknikutvecklingen i närliggande branscher kan också, efter anpassning, användas för skogliga syften. Ett aktuellt exempel är utvecklingen av militär drönarteknik.

⁶⁰ Delmål 8.4: ”Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring...” Delmål 12.2: ”Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.”

⁶¹ SCB 2022-03. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/trender-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/produktrelaterat/aktuellt/regionala-utbildnings--och-arbetsmarknadsprognoser---med-sikte-pa-ar-2035/> Hämtad 2023-09-17.

⁶² SCB 2022-05-31. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/overgang-gymnasieskola-eftergymnasiala-utbildningar/pong/statistiknyhet/overgang-gymnasieskola--eftergymnasial-utbildning-examinerade-fran-gymnasieskolan-201314-201920/>. Hämtad 2023-09-15.

Summering och slutsatser

Förvänta det oväntade

Rubrikerna i omvärldsanalysen inger inte framtidstro: frihandel på väg bort, miljöhot, ökade levnadskostnader, demokrati och jämställdhet på tillbakagång, geopolitisk oro, tryck på naturresurser, kunskapsrelativism. Men kanske är det ändå inte så illa. Eller så är det värre. En kvalificerad bedömning av framtiden på några års sikt kan ofta utgå från att förändringarna inte blir så överväldigande; pågående trender fortsätter. Men pandemin och kriget i Ukraina har visat hur plötsligt och oförutsägbart hela spelplanen kan kastas om. Utbrottet av afrikansk svinpest belyser ånyo det plötsligas inträde om än på en annan skala.

Kriget pågår i högsta grad fortfarande med all geopolitisk osäkerhet det innebär. Det förestående presidentvalet i USA utgör en osäkerhet av samma magnitud. Vidare kan Indiens handelspolitiska vägval komma att rubba den globala maktbalansen. Sist men inte minst utgör den accelererande utvecklingen inom AI en stor osäkerhet. Sammantaget ter sig framtiden mer oviss än på länge.

Oändlig tillväxt inom planetens gränser

Mänsklighetens omvandling av klimatet, världshaven och de terrestra ekosystemen påverkar både lokala ekonomier och världsekonomin. Olika målkonflikter blir allt tydligare. Krav på snabb omställning för att uppfylla Parisavtalet ställer saker och ting på sin spets. Lokalisering av vindkraftsparker och gruvor ställs mot lokal- och ursprungsbefolkningars intressen. Det globala ställs mot det platsbundna. Den snabba samhällsutbyggnaden i delar av norra Sverige bär syn för sägen.

Den köpstarka medelklassen är en motor för ekonomisk tillväxt. Medelklassen växer snabbt och utgör inom några år halva jordens befolkning. Det ökar samtidigt trycket på naturresurser och påverkar miljön i så snabb takt och i sådan omfattning att också näringslivet och den ekonomiska tillväxten kan sättas på spel. Effektivare resursanvändning genom teknikutveckling och återvinning kan till viss del bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan (*decoupling*). Men att helt bryta kopplingen är svårt. Vissa nationalekonomer förespråkar en förändrad ekonomisk modell och införande av styrmedel som minskar konsumtionen och på sikt befolkningen i världen. Sådana lösningar utmanar. Ekonomisk tillväxt är starkt knuten till hälsa och välbefinnande. Regeringars legitimitet hänger i sin tur samman med förmågan att skapa ekonomisk tillväxt, sysselsättning och välstånd.

Politiken står inför den stora samhällsutmaningen att behöva ”välja mellan det omöjliga och det obehagliga”, som den amerikanske nationalekonomen John Kenneth Galbraith uttryckte det. Men möjligen är det först när miljöproblemen tillräckligt uppenbart hotar och begränsar näringslivet, den ekonomiska tillväxten och välståndet som politiken, med stöd av väljarna, kan vidta åtgärder som fullt ut svarar mot behoven.

Svenskt skogsbruk står sig ett tag till

Förväntningarna inom skogssektorn är positiva med ökad efterfrågan på både klimatsmarta byggmaterial och hållbara förpackningar, samtidigt som utbudet globalt är begränsat.

De många lagförslag med bäring på skog som EU-kommissionen lagt fram de senaste åren inom den gröna given och klimatpaketet *Fit for 55* har justerats väsentligt efter genomgångna förhandlingsturer. Den svenska förhandlingslinjen har hittills varit lyckosam så till vida att det svenska skogsbruket kan fortsätta utan genomgripande förändringar i fråga om skötselssystem. Samtidigt kan allmänhetens och marknadens syn på vad som är hållbart skogsbruk utgöra krav på att utveckla alternativa skötselmetoder. Därtill ställer klimatförändringarna krav på anpassningsåtgärder för att minska risken för skogsskador.

Frågan är hur det blir de närmsta åren? Utfallet av Europaparlamentsvalet våren 2024 kommer få stor betydelse. Sett till det rådande politiska landskapet på nationell nivå i medlemsstaterna och de vindar som blåser där finns det tecken som tyder på att parlamentet kan komma att få en majoritet som lägger mer tyngd på traditionell industripolitik än på klimat och miljö i den tappning som varit för handen de senaste mandatperioderna.

På den svenska partipolitiska scenen råder betydande samsyn kring skogsbruket. Förutsättningarna att driva skogspolitiken framåt är bättre än vad den var när skogspropositionen förhandlades fram mellan skilda ståndpunkter i fråga om brukande och bevarande. Dock har skogsfrågorna tappat plats på den politiska agendan. Dels för att de inte längre är avgörande för regeringsbildningen. Dels eftersom det rent krasst finns betydligt akutare politiska frågor kring ekonomi och säkerhet att hantera.